

ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนเมืองปัตตานี

The Cultural Interaction of the Community of Muang Pattani

พรปวีณ์ ศรีงาม

ปร.ด.(วัฒนธรรมศึกษา), อาจารย์

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Abstract

This research aims to study the nature of the interaction structure of a system of cultural beliefs and social structures and economic. And also to study the process of cultural interaction including acceptance, adaptation, integration and cultural conflict as well as cultural integration. This proposed approach to conflict resolution in the deep South in view of the cultural dimension. The methodology of historical research, primary source, secondary source and the oral history, as well as field research have been applied throughout this study. The sites of observations are four local community groups in Pattani comprising Rusamilae, Anakru, Pakaharang and Bana and analyzing data using descriptive analysis.

The results showed that glorious Pattani in terms of economic, social and cultural implications of trade and maritime transport. This also influenced by two major centers of India and China together with Arab and Persian traders who arrived via trade. Combined with traditional Melayu culture (Proto-Malay) which accumulated since prehistoric periods. All of these, impacted ways of thinking and practices of community pride and their own cultural identity. The interaction of belief systems, economic and social structure influenced by their religious beliefs. The process of cultural interaction of the community of Muang Pattani resulted in the adaptation and cultural integration. Then some of traditions and rituals were similar like shaving hair the way of consuming, dress code etc. Somehow, these also conflicted occurring as resistance due to the cultural policy of the Thai. The territory annexed Pattani was an attempt to fuse the different identities under the logic of internal-colonialism in the country to the extent of central government authority over occupied territory. While trying to break free of self-government of the secessionist group that aims to preserve the identity of the Malayan Muslim religion and culture. The battle to claim the increase was not only justice but became growth local or regionalism. So amongst the cultural diversity of the communities in Pattani, the cultural integration was the most important aspect of living together in community. Government should be more open minded. The Board should fully listen and pay attention to the history. Moreover, they should support and preserve all forms

of cultural identities of people; including the freedom to live along with their respected religion that was not contrary to law and morality. On top of that, closely contact to famous religious leaders will strengthen public's confidence and fasten faith to understand how to properly comply with Shariah. In addition, by encouraging people in the area, especially children and youth to study Thai aside their native language. And provide chances to people in the Southern provinces to get to know and aware diverse cultures and way of lives as well as the integration of the region. Government should use law enforcement to be consistent with events in the area. Taking into account the human rights and relief for the surrender of those who repent in order to reduce the movement of the violence. With the integration of cultures, acceptance of cultural diversity with ethnic and cultural groups believe that these can coexist within the same political, economic and social.

Keywords : Cultural Interaction, Community, Muang Pattani

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมจากโครงสร้างของระบบความคิด ความเชื่อ โลกทัศน์ และโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ อีกทั้งเพื่อศึกษากระบวนการของการมีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย การรับ การปรับปรน การผสมผสาน และความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ตลอดจนการนำเสนอแนวทางในการบูรณาการทางวัฒนธรรม และแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในมุมมองมิติทางวัฒนธรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Research) การเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสารทั้งหลักฐานชั้นต้น (Primary Source) หลักฐานชั้นรอง (Secondary Source) และวิธีการประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) รวมทั้งวิธีวิจัยสนาม (Field Research) สังกตการณ์จากกลุ่มตัวอย่างชุมชน 4 ชุมชนในเมืองปัตตานี ประกอบด้วยชุมชนรูสะมิแล ชุมชนอาเนาะรู ชุมชนปะกาฮารัง และ ชุมชนบานา เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่าเมืองปัตตานีเคยมีความรุ่งโรจน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ด้วยความเจริญของการคมนาคมและการค้าทางทะเล โดยได้รับอิทธิพลจากศูนย์กลางที่สำคัญสองแห่ง คือ อินเดีย และจีน นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากอาหรับและเปอร์เซียผ่านพ่อค้าที่เดินทางเข้ามาค้าขาย ผสมผสานกับวัฒนธรรมมลายูดั้งเดิม (Proto-Malay) ที่สั่งสมมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ส่งผลให้วิถีคิดและวิถีปฏิบัติของชุมชนเกิดความภาคภูมิใจอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง ลักษณะปฏิสัมพันธ์ระบบโครงสร้างทางความคิด ความเชื่อ และโลกทัศน์ โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจจะมีความสอดคล้องกับอิทธิพลความเชื่อทางศาสนาที่ตนเองนับถือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในชุมชนเมืองปัตตานีมีผลทำให้เกิดการปรับตัวและการผสมผสานทางวัฒนธรรมอยู่มาก ประเพณีและพิธีกรรมบางอย่างมีความคล้ายคลึงกัน เช่น

ประเพณีโกนผมไฟ ประเพณีลาซัง วัฒนธรรมการโภชนาการ วัฒนธรรมทางการแต่งกาย เป็นต้น แต่ขณะเดียวกันก็เกิดความขัดแย้ง การต่อต้านทางวัฒนธรรม สืบเนื่องมาจากการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดของรัฐบาลไทย การผนวกดินแดนปัตตานีเป็นความพยายามเพื่อการหลอมรวมอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน ภายใต้เหตุผลของลัทธิอาณานิคมภายในชาติ (Internal-Colonialism) ที่มุ่งยึดถือเรื่องของอำนาจรัฐศูนย์กลางเหนือดินแดนครอบครอง ในขณะที่ความพยายามที่จะเป็นอิสระในการปกครองตนเองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนต่างมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิม ทางด้านศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม ปัจจุบันการต่อสู้เรียกร้องรุนแรงเพิ่มมากขึ้นจนมิใช่เป็นเพียงการเรียกร้องความยุติธรรมแต่กลายเป็นลักษณะของท้องถิ่นนิยม หรือภูมิภาคนิยม (Regionalism) ดังนั้น ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนเมืองปัตตานี แนวทางการบูรณาการทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการอยู่ร่วมกันในชุมชน ภาครัฐควรมีการเปิดใจกว้างให้มากขึ้น ควรมีคณะกรรมการรับฟังและชำระประวัติศาสตร์ ควรให้การสนับสนุนอัตลักษณ์และอนุรักษ์วัฒนธรรมของคนในพื้นที่ทุกรูปแบบ มีอิสระในการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดี และควรร่วมมือกับผู้นำศาสนาที่มีชื่อเสียง หรือมีความรู้ ความสามารถซึ่งประชาชนให้ความเชื่อมั่นและศรัทธามาให้ความรู้ความเข้าใจวิธีปฏิบัติอย่างถูกต้อง ตามหลักศาสนาอิสลาม ควรส่งเสริมให้คนในพื้นที่ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ได้เรียนรู้ภาษาไทย เพิ่มเติมจากการเรียนรู้ภาษาพื้นถิ่นควบคู่กันไป เพื่อให้ผู้คนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับรู้ เข้าใจ วัฒนธรรมและวิถีการใช้ชีวิตของผู้คนอันแตกต่างหลากหลายที่อยู่ในส่วนต่างๆ ของประเทศไทย ส่วนแนวทางการบูรณาการทางการปกครอง ภาครัฐควรปรับการใช้กฎหมายที่บังคับใช้ให้มีความสอดคล้องกับเหตุการณ์ในแต่ละพื้นที่ คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน และผ่อนปรนให้มีการมอบตัวของผู้ที่สำนึกผิด ทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายขบวนการลดปฏิบัติการที่ใช้ความรุนแรงลง และหาทางออกร่วมกัน โดยใช้แนวทางการบูรณาการวัฒนธรรม ยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยที่กลุ่มเชื้อชาติและวัฒนธรรมจะสามารถอยู่ร่วมกันภายในกรอบทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมเดียวกันได้ และแต่ละกลุ่มต่างก็ยอมรับถึงอัตลักษณ์ ความแตกต่างของกันและกัน

คำสำคัญ : ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม, ชุมชน, เมืองปัตตานี

บทนำ

พื้นที่บริเวณภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย เป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ โดยมีวัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นบูรณาการแห่งความ ผสมผสานของนานาวัฒนธรรม และเป็นแกนกลาง ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติมาเป็นเวลาช้านาน เมือง ที่สำคัญในบริเวณนี้ คือ เมืองปัตตานี เป็นเมืองที่มี พัฒนาการเป็นบ้านเป็นเมืองและเป็นรัฐสืบเนื่องกันมา หลายยุคหลายสมัย มีผู้คนหลายกลุ่ม หลายเหล่า หลายชาติพันธุ์ทั้งภายในและภายนอกเข้ามาตั้ง ถิ่นฐานกันเป็นจำนวนมาก การที่ตั้งอยู่บนเส้นทาง ข้ามคาบสมุทร ซึ่งเป็นเส้นทางการค้าทางเรือระหว่าง อินเดีย อาหรับ และเปอร์เซียทางฝั่งตะวันตก กับจีน ซึ่งอยู่ทางตะวันออก เหมาะสำหรับการเป็นเมืองท่า ค้าขาย และแสวงหาสินค้ามีค่า ปัตตานีอุดมด้วยของ ป่า เครื่องเทศ เครื่องหอม และมีความหลากหลาย ทางด้านชีวภาพ ดังนั้น ปัตตานีจึงเป็นเมืองที่เปิดรับ ชนต่างชาติ ต่างวัฒนธรรมค่อนข้างเสรี การที่ต้องคอย ปรับปรนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนต่างชาติ ต่าง วัฒนธรรมเข้ากับคนพื้นเมือง ส่งผลต่อวัฒนธรรม ชุมชนให้กลายเป็นชุมชนต่างพึ่งพา ชุมชนที่มีระบบ อุปถัมภ์และความเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งวัฒนธรรม เหล่านี้ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพรวมของวัฒนธรรมภาคใต้ตอนล่าง มีทั้งที่เป็นเอกลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชน มีการผสมผสานเอาวัฒนธรรมบางส่วน ของวัฒนธรรมอื่นมาไว้ด้วย ทั้งวัฒนธรรมชาวไทยพุทธ ชาวมาลายูมุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีน รวมทั้งวัฒนธรรม ใหม่ของชาวตะวันตก การปรับรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน นี้มีรูปแบบต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับกระบวนการปรับตัวที่เกิดขึ้น ในอดีต และส่งผลต่อมนุษย์รุ่นหลังให้มีบุคลิกภาพ คุณภาพ และศักยภาพ ปรากฏออกมาเป็นระบบความเชื่อ ความศรัทธา ค่านิยม โลกทัศน์ขนบธรรมเนียมประเพณี พฤติกรรม รวมทั้งประติมากรรมทั้งปวงอันเป็นมรดก

ทางวัฒนธรรม ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นใน สมัยโบราณซึ่งครอบคลุมระยะเวลาหลายร้อยปี มีผล ทำให้เกิดการปรับตัวและการผสมผสานทางวัฒนธรรม อยู่มาก แต่ขณะเดียวกันก็เกิดความขัดแย้งและ การต่อต้านทางวัฒนธรรม มีการแย่งชิงอำนาจจนถึง ขั้นการทำสงคราม เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ปรากฏ ในช่วงก่อนที่จะถูกแบ่งแยกและผนวกเข้าเป็น ดินแดนส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทยตั้งแต่สมัยต้น รัตนโกสินทร์เป็นต้นมา ชาวมาเลย์มุสลิมดังกล่าว นับถือศาสนาอิสลาม พูดภาษาถิ่น มีขนบธรรมเนียม ประเพณี และมีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากชาวไทยพุทธ และชาวไทยเชื้อสายอื่น ๆ ด้วยความแตกต่างทาง ด้านวัฒนธรรม จึงเกิดความพยายามที่จะดำรง ลักษณะทางชาติพันธุ์ให้มีการยอมรับศาสนา และ ขนบธรรมเนียมประเพณีของตน ฝ่ายรัฐบาลก็พยายาม ที่จะให้ชาวมาเลย์มุสลิมผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ของประเทศ ก่อให้เกิดความขัดแย้งและ ความพยายามที่จะเป็นอิสระในการปกครองตนเอง (สุเทพ สุนทรเกสัช. 2548 :160-161)

ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา ลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและ ปรากฏการณ์ ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ว่าปัจจัยใดบ้างที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือเกิดการ ต่อต้านทางวัฒนธรรมของชุมชนเมืองปัตตานี ผู้วิจัย มีความเห็นว่าท่ามกลางความหลากหลายทาง วัฒนธรรมของชุมชนเมืองปัตตานี ความคิดเรื่อง การบูรณาการทางวัฒนธรรม (Cultural Integration) เป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการอยู่ร่วมกันในชุมชน โดย การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความ สัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม คือ การมีวัฒนธรรม ที่หลากหลายร่วมกันและไม่ได้มีการพยายาม ครอบงำ ซึ่งกันและกัน โดยใช้แนวการศึกษาประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์เชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็ นการศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน

เมืองปัตตานี เชื่อมโยงงานทางด้านมานุษยวิทยา อันเป็นเรื่องราวของมนุษย์จากภายในชุมชนท้องถิ่น เข้ากับประวัติศาสตร์ เพื่อให้เห็นความเคลื่อนไหวของ โครงสร้างสังคมในระดับจุลภาค ที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับ เครือข่ายทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม กับภายนอกในระดับมหภาค

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์ทาง วัฒนธรรมของชุมชนเมืองปัตตานี จากโครงสร้างของ ระบบความคิด ความเชื่อ โลกทัศน์ และโครงสร้าง ของระบบสังคมและเศรษฐกิจ
2. เพื่อศึกษากระบวนการของการมีปฏิสัมพันธ์ ทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย การรับ การปรับตัว การผสมผสาน และการปรากฏความขัดแย้งทาง วัฒนธรรมของชุมชนเมืองปัตตานี
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการบูรณาการทาง วัฒนธรรม และการยอมรับความหลากหลายทาง วัฒนธรรมของชุมชนเมืองปัตตานี

สมมติฐานของการวิจัย

ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนเมือง ปัตตานี มีลักษณะที่มีความแตกต่างและความ เหมือนกันในระบบความคิด ความเชื่อ โลกทัศน์ และโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนมี กระบวนการรับ การปรับตัว การผสมผสานทาง วัฒนธรรม หรือความขัดแย้งทางวัฒนธรรมแต่มีได้ เป็นอุปสรรคในการอยู่ร่วมกันในชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมจาก โครงสร้างของระบบความคิด ความเชื่อ โลกทัศน์ และโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมทั้งศึกษา

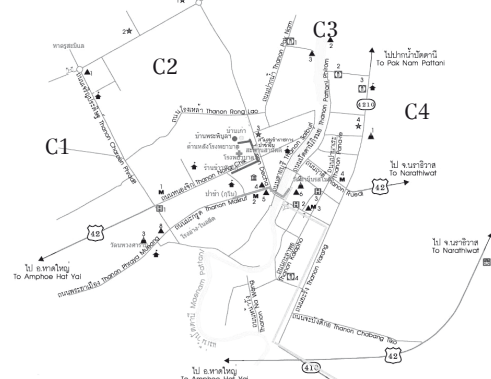
กระบวนการของการเกิดปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ทั้งการปรับตัว การผสมผสาน การผสมกลมกลืนทาง วัฒนธรรม การเกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรม และ พหุทางวัฒนธรรม (Cultural Pluralism)

ขอบเขตด้านพื้นที่

สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาชุมชน “เมืองปัตตานี” ในฐานะที่เป็นเมืองที่มีความสำคัญ ทางประวัติศาสตร์ เป็นศูนย์กลางของเมืองท่าค้าขาย ในอดีต (อันหมายถึงการเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ ในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และบางส่วนของจังหวัดสงขลา โดยเฉพาะอำเภอจะนะ เทพาและ สะบ้าย้อย ในปัจจุบัน) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทาง ประวัติศาสตร์ (Historical Research) และวิธีวิจัยสนาม (Field Research) โดยผู้วิจัยแยกวิธีการศึกษา ออกเป็นสองส่วน คือ

ส่วนที่หนึ่ง เป็นการเก็บข้อมูลเชิงสำรวจ โดยการเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และวิธีการ ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History)

ส่วนที่สอง เป็นการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม จากพื้นที่ทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสนามของการวิจัย แบบสังเกตการณ์ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ชุมชนเมือง ปัตตานี จังหวัดปัตตานี เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ โดยศึกษาผ่านทางพื้นที่ตัวอย่างใน 4 ชุมชน

C1 แสดงที่ตั้งชุมชนรูสมิแล C3 แสดงที่ตั้งชุมชนปะกาฮารัง
C2 แสดงที่ตั้งชุมชนอานะรุ C4 แสดงที่ตั้งชุมชนบานา
แผนที่แสดงตัวเมืองปัตตานี

(ที่มา http://users4.jabry.com/iamoldy/miracle_06.htm)

ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษานี้จะครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 2 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน แต่จะมีการกล่าวถึงพื้นฐานความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมจากอิทธิพลของศาสนาในพื้นที่ที่ศึกษา มาตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 11-20

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ คือ

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็นประชากรที่คัดเลือกโดยใช้วิธีการมานุษยวิทยาภาคสนามจากการสังเกตการณ์ สัมภาษณ์กลุ่มบุคคลต่างๆ เช่น ชาวบ้านทั่วไป ผู้นำชุมชน นักวิชาการทั่วไป และประชากรที่คัดเลือกโดยใช้หลักเกณฑ์วิธีการประวัติศาสตร์จากการบอกเล่า ดังนี้

1.1.1 ผู้ให้ข้อมูลมีอายุ 50 ปีขึ้นไป โดยเป็นผู้ที่เกิดก่อนปีพุทธศักราช 2500 (เก็บข้อมูลเมื่อปีพ.ศ. 2554) เนื่องจากบุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีชีวิตและประสบการณ์โดยตรง ผู้ให้ข้อมูลมีพื้นฐานอาชีพและประสบการณ์ที่หลากหลาย เป็นบุคคลสำคัญในท้องถิ่น ทั้งชาวไทยพุทธ มลายูมุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีน

1.1.2 ผู้ให้ข้อมูลนับถือศาสนาที่หลากหลาย ทั้งผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม พุทธ คริสต์ ตลอดจนศาสนาอื่นๆ

1.2 กลุ่มตัวอย่าง จากประชากรที่ใช้ในการวิจัย มีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยวิธีเลือกแบบเจาะจงและสุ่มตัวอย่าง โดยอาศัยเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ คือ

1.2.1 ตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ใน 4 ชุมชน คือ ชุมชนรูสะมิแล ชุมชนอาเนาะรู ชุมชนปะกาฮารัง และชุมชนบานา จำนวนประมาณ 60 คน แสดง

ความเป็นตัวแทนของชุมชนเมืองปัตตานีทั้งหมด พื้นที่ชุมชนรูสะมิแลและชุมชนอาเนาะรู สามารถที่จะเป็นพื้นที่ตัวอย่าง เพราะเป็นบริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นเป็นเขตเมือง มีชุมชนชาวไทยพุทธมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนอยู่ร่วมกันภายในชุมชน มีแหล่งที่ชุมชนต้องมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น สถานที่ราชการและสถานศึกษา แหล่งที่มีปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ เช่น ตลาด ห้างสรรพสินค้า บริษัท ห้างร้าน และภายในชุมชนประกอบอาชีพต่างๆ เช่น ทำการประมง ค้าขาย รับจ้าง และรับราชการ เป็นต้น ส่วนพื้นที่ชุมชนปะกาฮารัง และชุมชนบานา สามารถเป็นพื้นที่ตัวอย่างของบริเวณที่มีโรงงานอุตสาหกรรม ส่งผลให้มีผู้ประกอบการต่างถิ่นและแรงงานต่างชาติเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังเป็นบริเวณที่มีร่องรอยของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณอย่างต่อเนื่องและยาวนาน

1.2.2 ตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ 3 กลุ่มอายุ คือ อายุตั้งแต่ 17-29, 30-49, และ 50-79 กลุ่มละ 5 คน จาก 4 ชุมชน จำนวน 60 คน แสดงความเป็นตัวแทนของผู้มีกลุ่มอายุดังกล่าวทั้งหมดของชุมชนเมืองปัตตานี

1.2.3 ตัวอย่างจากวิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า แสดงความเป็นตัวแทนของปราชญ์พื้นบ้านที่มีความรู้ คัดเลือกจากผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป เป็นผู้รู้ในท้องถิ่น และมีประสบการณ์ทางวัฒนธรรม จำนวนประมาณ 10 คน

2. การจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบบันทึกข้อมูล จากการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามสองแบบ คือ

2.1 แบบแรก เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึกข้อมูลโดยวิธีการภาคสนาม เป็นการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม

2.2 แบบที่สอง เป็นการเก็บรวบรวมจากแบบบันทึกข้อมูลโดยวิธีการประวัติศาสตร์จากการบอกเล่า นอกเหนือจากการวิจัยเอกสารทั้งเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง เพื่อยืนยันข้อมูลเอกสารหรือเป็นส่วนเสริมในส่วนที่เอกสารไม่มี และเป็นวิธีการที่จะกระทำเพื่อหาความกระจ่างเพิ่มเติม หรือตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงของข้อมูลที่ได้มาจากเครื่องมือแบบแรก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ คือ

3.1 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากข้อมูลเอกสารจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งหลักฐานชั้นต้น (Primary Source) หลักฐานชั้นรอง (Secondary Source) ประเมินคุณค่าหลักฐานและแบ่งแยกประเภทและจัดหมวดหมู่ของเอกสาร

3.2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิธีการภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ และบันทึกผลลงในเครื่องมือที่ใช้วิจัย

3.3 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม โดยการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

3.4 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า โดยการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร หรือการบันทึกด้วยแถบบันทึกเสียง แล้วถอดแถบบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ดังกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรหรือความเรียง

4. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยดำเนินการดังนี้ คือ

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ข้อมูลจากวิธีการภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสังเกตการณ์ แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม และข้อมูลจากวิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า

4.2 ศึกษาเปรียบเทียบ วิเคราะห์ และตีความตามเนื้อหาสาระที่ปรากฏตามขอบเขต และประเด็นที่ศึกษา

สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผลการวิจัย

1. ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนเมืองปัตตานี

เมืองปัตตานีเป็นเมืองที่มีพัฒนาการเป็นเมืองท่าและเป็นศูนย์กลางของรัฐสมัยโบราณ ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนเส้นทางคาบข้ามสมุทร ซึ่งเป็นเส้นทางการค้าทางเรือระหว่างอินเดียอาหรับ และเปอร์เซียทางฝั่งตะวันตกกับจีนซึ่งอยู่ทางตะวันออก ปัตตานีจึงเป็นเมืองที่เปิดรับชนต่างชาติต่างวัฒนธรรมก่อนข้างเสรี สิ่งเหล่านี้สะท้อนในวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ อิทธิพลของวัฒนธรรมมลายูดั้งเดิม (Proto-Malay) ที่ส่งสมมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ นับตั้งแต่การนับถือภูติผี ปีสัจ ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาฮินดูศาสนาพุทธ นิกายมหายาน และหินยาน จนถึงศาสนาอิสลามนั้น มีความสำคัญและยังคงปรากฏร่องรอยในวิถีชีวิตและสังคมของชุมชน (ปรีชา นุ่นสุข.2545 : 112)

ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ในระบบความคิด ความเชื่อ โลกทัศน์

พื้นที่ชุมชนเมืองปัตตานีมีลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะคือ ผู้คนส่วนหนึ่งมีสายรากชาติพันธุ์มาจากชาวมลายูและวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากชาวมลายู และผู้คนอีกกลุ่มหนึ่งมีโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธตลอดจนชาวไทยเชื้อสายจีน ระบบความคิด ความเชื่อ โลกทัศน์จึงยึดโยงอยู่กับความเชื่อในอำนาจนอกเหนือธรรมชาติที่ตนเองนับถือ อำนาจนอกเหนือธรรมชาติทำให้เกิดสถาบันทางศาสนา เช่น วัด มัสยิด และโบสถ์ ซึ่งเป็นที่ที่ผู้คนในชุมชนได้มาชุมนุมกัน รับฟังคำสอนทางศาสนา ประกอบประเพณี พิธีกรรมที่จรรโลง

โครงสร้างทางสังคมและความมั่นคงทางด้านจิตใจ
ของผู้คนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันในกรอบจารีต ประเพณี
และศีลธรรม (ศรีศักร วัลลิโภดม และคณะ.2550 : 50)

ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ชุมชนเมืองปัตตานีมีลักษณะทางสังคมและ
วัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะ สามารถปรับเปลี่ยน
วัฒนธรรมของสังคมอื่นได้ด้วยดีมาตั้งแต่สมัย
ประวัติศาสตร์ ด้วยลักษณะพื้นที่เป็นเส้นทางข้าม
คาบสมุทรที่เปิดรับวัฒนธรรมของชนต่างชาติ
หลากหลาย ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมใน
ปัจจุบัน ชาวไทยพุทธมีวัดและโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง
ส่วนชาวมลายูมุสลิมมีมัสยิดและกูโบร์เป็นอัตลักษณ์
ของชุมชน ลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชน
มุสลิมจะดำเนินชีวิตสอดคล้องกับวิถีมุสลิมเป็นหลัก
ในขณะที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชนชาวไทย
พุทธและชาวไทยเชื้อสายจีนก็จะมีวิถีชีวิตแบบสังคม
เมือง เพราะส่วนใหญ่ชาวไทยพุทธ ชาวไทยเชื้อสายจีน
ในชุมชนเมืองปัตตานีจะมีอาชีพรับราชการ ทำงาน
หรือค้าขายอยู่ในตัวเมือง

ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

ปฏิสัมพันธ์ทางการค้าตั้งแต่สมัยโบราณ
ส่งผลต่อการเกิดพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม
ของชุมชนเมืองปัตตานีที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว เมือง
ปัตตานีเป็นเมืองท่าที่อยู่ในระบบการค้าของเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้ และมีบทบาททางการค้ามาอย่าง
ต่อเนื่อง และเมื่อปัตตานีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย
มีผลให้อำนาจส่วนกลางเข้าไปมีอิทธิพลในดินแดน
มากขึ้น ในขณะที่เศรษฐกิจไทยเป็นไปตามกระแส
ทุนนิยม ทำให้เกิดความขัดแย้งต่อระบบคุณค่าอิสลาม
ที่ชาวมุสลิมยึดถือแต่อย่างใดก็ตาม กระบวนการของ
ความทันสมัยก็ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ
ภายในและระหว่างชุมชน เช่น ชุมชนอาเนาะรู และชุมชน
รูสะมิแล ที่เป็นที่ตั้งของร้านค้า ห้างสรรพสินค้า เป็นแหล่ง
เศรษฐกิจก็จะมีผู้คนต่างชุมชนเข้ามาเป็นจำนวนมาก

2. กระบวนการของการมีปฏิสัมพันธ์ทาง วัฒนธรรมของชุมชนเมืองปัตตานี

เมืองปัตตานีเคยมีความรุ่งโรจน์ทางเศรษฐกิจ
และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน
มีการผสมผสานวัฒนธรรมบางส่วนของวัฒนธรรม
อื่นมาไว้ด้วย ทั้งวัฒนธรรมชาวไทยพุทธ ชาวมลายู
มุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีน รวมทั้งวัฒนธรรมใหม่ของ
ชาวตะวันตก ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน
เมืองปัตตานีจึงมีลักษณะของการปรับตัว และการผสมผสานทางวัฒนธรรมเข้ากับวัฒนธรรมดั้งเดิม
ของตนเอง

กระบวนการรับและปรับตัวทางวัฒนธรรม

กระบวนการรับและปรับตัวทางวัฒนธรรมของ
ชุมชนเมืองปัตตานีตั้งแต่ยุคก่อนสมัยประวัติศาสตร์
จนถึงสมัยประวัติศาสตร์ เริ่มแรกวัฒนธรรมตั้งอยู่บน
พื้นฐานความเชื่อในเรื่องของวิญญาณ ต่อมา
อาณาจักรฮินดู พุทธ และอิสลามเกิดขึ้น ได้มีการ
สืบทอดประเพณีและกลายเป็นวิถีชีวิตของชนชาติ
มลายูในปัจจุบัน การปรับตัววัฒนธรรมเหล่านี้สามารถ
พบเห็นอย่างแพร่หลาย วัฒนธรรมของฮินดู-พุทธ
เป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมมลายู ถึงแม้ว่า
ศาสนาอิสลามเข้ามาเผยแพร่ปัตตานี และผู้คน
ในชุมชนส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาอิสลามก็ตาม
ศาสนาหรือลัทธิต่างๆ ก็ยังคงดำรงอยู่ในเมืองปัตตานี
ร่วมกันมานานหลายศตวรรษ และมีปฏิสัมพันธ์ซึ่ง
กันและกัน ด้วยเหตุนี้ชุมชนเมืองปัตตานีจึงมี
ลักษณะอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง

กระบวนการของการผสมผสานทางวัฒนธรรม

ชุมชนเมืองปัตตานี เป็นชุมชนที่ผู้คนต่าง
ศาสนิกอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลาช้านาน มีลักษณะของ
การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรม
ความเชื่ออันเกิดจากศาสนากับวัฒนธรรมดั้งเดิมของ
แต่ละเชื้อชาติ (race) เช่น วัฒนธรรมชวา มลายู
อินเดีย อาหรับ หรือแม้แต่วัฒนธรรมไทยหรือสยาม

นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติอื่น ๆ เช่นวัฒนธรรมตะวันตก ทอยเข้ามาซึมซาบผ่านทางตรงและทางอ้อมผ่านสื่อทางเทคโนโลยีที่เรียกว่า ความทันสมัย (กนกศักดิ์ แก้วเทพ .2542 :36) จนกลายเป็นกระบวนการส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างซับซ้อน วัฒนธรรมและประเพณีหลายได้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นผลมาจากการแพร่กระจายวัฒนธรรม และมีการผสมผสานจนแยกกันไม่ออก ส่วนที่ยังคงอยู่ได้โดยไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ ส่วนวัฒนธรรมประเพณีที่สอดคล้องกับสังคมจึงสามารถรักษาเอกลักษณ์ของตัวเองจนถึงทุกวันนี้

กระบวนการของการเกิดความขัดแย้งและการต่อต้านทางวัฒนธรรม

ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดในประวัติศาสตร์ของเมืองปัตตานี มีผลทำให้เกิดการปรับตัวและการผสมผสานทางวัฒนธรรม แต่ขณะเดียวกันก็เกิดความขัดแย้งและการต่อต้านทางวัฒนธรรม เนื่องจากชุมชนมลายูมุสลิมในดินแดนเมืองปัตตานีเป็นกลุ่มเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่ใหญ่ เคยมีรัฐและอธิปไตย มีผู้ปกครองของตนเอง นับถือศาสนาอิสลาม พูดภาษาถิ่น มีขนบธรรมเนียมประเพณี และมีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากชาวไทยพุทธและชาวไทยเชื้อสายอื่น ๆ ด้วยความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม จึงเกิดความพยายามที่จะดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ให้มีการยอมรับศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมของตน ฝ่ายรัฐบาลก็พยายามที่จะให้ชาวมลายูมุสลิมผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมส่วนใหญ่ของประเทศ ก่อให้เกิดความขัดแย้งและความพยายามที่จะเป็นอิสระในการปกครองตนเอง โดยการนำความขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรมประเด็นทางศาสนาที่แตกต่างไปจากรัฐบาลผู้ปกครอง รวมถึงการที่รัฐบาลไทยเริ่มใช้กฎหมายและระเบียบที่ขัดต่อประเพณีปฏิบัติของชาวมุสลิมได้ถูกนำมาเป็นข้ออ้างในการต่อสู้เรียกร้องในปัจจุบัน

3. แนวทางการบูรณาการทางวัฒนธรรม

ความขัดแย้งรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีลักษณะที่ซับซ้อนและเป็นพลวัต การเรียกร้องความยุติธรรมเนื่องจากถูกปกครองในลักษณะของอาณานิคมภายใน (Inter-colonialism) (Hechter, Michael.(1975) ก่อให้เกิดความพยายามในการชำระรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิม สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ควรทำการเยียวยาแก้ไขทั้งทางประวัติศาสตร์ และทางด้านวัฒนธรรมด้านศาสนาและภาษา รวมทั้งการเมืองการปกครอง ขณะเดียวกันการดูแลจากภาครัฐต้องให้ความเสมอภาคเท่าเทียมทั้งชุมชนมลายูมุสลิม ชุมชนชาวไทยพุทธ ชาวไทยเชื้อสายจีน เพื่อไม่ให้เกิดลักษณะของท้องถิ่นหรือภูมิภาคนิยม (Regionalism) ของสังคมมลายูมุสลิม (สุเทพ สุนทรเกศช.2548 : 153) จนเบียดบังชุมชนชาวไทยพุทธหรือชาวไทยเชื้อสายจีนไม่ได้รับความเป็นธรรม และต้องอพยพออกนอกพื้นที่ในที่สุด

แนวทางการบูรณาการมิติด้านประวัติศาสตร์

ควรมีการเปิดใจกว้างให้มากขึ้น ควรมีโอกาสกรรมการรับฟังและชำระประวัติศาสตร์ ควรมีการนำประวัติศาสตร์ฉบับต่าง ๆ ที่เรียกว่าประวัติศาสตร์จากใต้ดินนำมาเรียนรู้อย่างถูกต้องในหลักสูตร ไม่ควรให้ถ่ายทอดกันเองแบบลับ ๆ เพราะเป็นต้นเหตุแห่งการบิดเบือน ตลอดจนสร้างเวทีให้เกิดการสนทนากันอย่างกว้างขวางถึงเรื่องความไม่ลงรอยกันทั้งในแง่ข้อเท็จจริงและการบันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ทั้งที่เป็นประวัติศาสตร์จากมุมมองของคนในพื้นที่และจากมุมมองภาครัฐ

แนวทางการบูรณาการมิติด้านศาสนา

ภาครัฐควรให้การสนับสนุน อัตลักษณ์และอนุรักษ์วัฒนธรรมของคนในพื้นที่ทุกรูปแบบ มีอิสระในการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดี และควรร่วมมือกับผู้นำศาสนาที่มีชื่อเสียง หรือมีความรู้ความสามารถประชาชน

ให้ความเชื่อมั่นและศรัทธามาให้ความรู้ความเข้าใจวิธีปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามอย่างถูกต้อง ด้วยการบรรยายธรรมตามมัสยิด รวมทั้งปอเนาะหรือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง นอกจากการสร้างความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ถูกต้องแล้วยังเป็นการลดความหวาดระแวง เพิ่มความสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในพื้นที่ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่ได้อีกด้วย

แนวทางการบูรณาการมิติด้านภาษา

ภาครัฐควรส่งเสริมให้คนในพื้นที่ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ได้เรียนรู้ภาษาไทย เพิ่มเติมจากการเรียนรู้อาษาพื้นถิ่นเดิมควบคู่กันไป เพื่อให้ผู้คนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับรู้ เข้าใจ วัฒนธรรม และวิถีการใช้ชีวิตของผู้คนอันแตกต่างหลากหลาย

ที่อยู่ในส่วนต่างๆ ของประเทศไทย และสามารถสื่อสารแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับคนทุกภูมิภาคของไทยได้อย่างเท่าเทียมและเท่าทัน

แนวทางการบูรณาการทางด้านการปกครอง

ภาครัฐควรปรับการใช้กฎหมายที่บังคับใช้ให้มีความสอดคล้องกับเหตุการณ์ในแต่ละพื้นที่ คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและผ่อนปรนให้มีการมอบตัวของผู้ที่สำนึกผิด ทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายขบวนการฯ ลดปฏิบัติการที่ใช้ความรุนแรงลง และหาทางออกร่วมกัน เพื่อตอบสนองต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยวิธีการพูดคุย อันอาจนำไปสู่การเจรจา โดยอาจเป็นการเจรจาแบบทวิภาคี (ภาครัฐกับฝ่ายขบวนการฯ) หรือไตรภาคี (คือฝ่ายรัฐ ฝ่ายขบวนการ และภาคประชาสังคม) หรือแม้แต่ว่าจะเชิญองค์กรต่างประเทศเข้าร่วมเป็นสักขีพยาน

ชุมชน	ลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม			กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม			แนวทางการบูรณาการทางวัฒนธรรม			
	ระบบความคิด	สังคม	เศรษฐกิจ	รับ ปรับ	ผสมผสาน	ต่อต้าน	ปวศ.	ศาสนา	ภาษา	การปกครอง
รัฐสมิแล	๑๑	๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑
อานาเรฐ	๑๑	๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑
ปะกาฮะรัง	๑๑ ๑	๑๑ ๑	๑๑	๑๑	๑๑ ๑	๑๑๑	๑	๑๑	๑๑	๑
บานา	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑	๑๑	๑๑	๑๑๑	๑	๑๑	๑	๑

ตารางสรุปผลการศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนเมืองปัตตานีในปัจจุบัน

๑ น้อย ๑๑ ปานกลาง ๑๑๑ มาก ๑๑
๑๑ มากที่สุด

ผลการศึกษาชุมชนทั้ง 4 ชุมชนพบว่า ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนเมืองปัตตานีในปัจจุบันนั้นมีลักษณะปฏิสัมพันธ์ในระบบความคิด ความเชื่อโลกทัศน์ ที่ยึดโยงกับความเชื่อทางศาสนาตามที่ตนเองนับถือเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามความเชื่อในเรื่องเร้นลับเหนือธรรมชาติ ภูติ ผี ปีศาจ สิ่ง สักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ก็ยังคงปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน

ชุมชนรัฐสมิแล และชุมชนอานาเรฐ เป็นชุมชนที่มีชาวไทยพุทธ และชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ และได้รับการศึกษา ประกอบอาชีพรับราชการค้าขาย จึงปรากฏความเชื่อในลักษณะสิ่งเหนือธรรมชาติน้อยกว่าชุมชนบานา และชุมชนปะกาฮะรัง ที่มีวิถีปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด แต่ก็ยังปรากฏความเชื่อในสิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติ

ซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนเช่นกัน **ลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางสังคม** ชุมชนบานาเป็นสังคมที่ดำเนินชีวิตตามวิถีมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนยังเป็นลักษณะสังคมชนบท ผู้คนประกอบอาชีพประมง ทำนาเกลือ ความเป็นอยู่ในสังคมเป็นลักษณะครอบครัวขยายมีลูกหลานหลายคนโดยจะส่งให้บุตรหลานเรียนในโรงเรียนตาดีกาในระดับเตรียมอนุบาล จากนั้นให้เรียนในโรงเรียนปอเนาะเพื่อให้ได้รับความรู้ในหลักคำสอนของศาสนาอิสลามสำหรับชุมชนปะกาฮารังซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมของเมืองปัตตานี มีแรงงานชาวต่างชาติเข้ามาใช้แรงงานเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิดลักษณะทางสังคมที่มีลักษณะเฉพาะตัว คือสังคมของแรงงานต่างชาติชาวพม่า อย่างไรก็ตามชุมชนปะกาฮารังดั้งเดิมประกอบด้วยชาวมลายูมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะทางสังคมยังคงดำเนินวิถีชีวิตตามหลักศาสนาอิสลามเช่นเดียวกับชุมชนบานา ในขณะที่ชุมชนรูสะมิแลและชุมชนบานา มีลักษณะเป็นสังคมเมืองคล้าย ๆ กับสังคมไทยอื่น ๆ ในตัวเมืองโดยทั่วไป ส่วน**ลักษณะปฏิสัมพันธ์ทาง ด้านเศรษฐกิจ** ชุมชนรูสะมิแลและชุมชนอาเนาะรู เป็นแหล่งเศรษฐกิจประกอบด้วยร้านค้า ห้างสรรพสินค้า จึงปรากฏปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจภายในและภายนอกชุมชนค่อนข้างสูง

จะเห็นได้ว่ากระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในชุมชนบานาและชุมชนปะกาฮารังในปัจจุบัน จะมีกระบวนการรับ และผสมผสานทางวัฒนธรรมน้อยกว่าในชุมชนรูสะมิแลหรือชุมชนอาเนาะรู ยกเว้นกระบวนการรับและกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากอดีต ซึ่งบางประเพณี ความเชื่อ มีความคล้ายคลึงกันทั้งวัฒนธรรมไทยพุทธและวัฒนธรรมมลายูมุสลิม ส่วนการต่อต้านและความขัดแย้งทางวัฒนธรรมในชุมชนรูสะมิแลและชุมชนอาเนาะรูเกิดขึ้นน้อยมาก วัยรุ่น วัยหนุ่มสาว

ปรับรับกับความทันสมัย ภาษาที่ใช้ในชุมชนส่วนใหญ่ก็จะใช้ภาษาไทย ส่วนชุมชนบานา และชุมชนปะกาฮารัง ผู้สูงอายุในชุมชนยังแต่งกายด้วยชุดมลายู นุ่งโจงกระเบน ใช้ภาษายาวีในการติดต่อสื่อสารเป็นหลัก แม้จะมีแรงงานชาวต่างชาติเข้ามาทำงานในโรงงานเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันชุมชนก็พยายามรักษาอัตลักษณ์ชาวมลายูมุสลิมในการปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด

การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือการบูรณาการทางวัฒนธรรมในชุมชนทั้ง 4 ชุมชนมีลักษณะแตกต่างกัน ในชุมชนอาเนาะรู และชุมชนรูสะมิแล เป็นชุมชนชาวไทยพุทธ และชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่หนาแน่น เป็นแหล่งเศรษฐกิจ แหล่งที่ตั้งของสถาบันการศึกษา ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และในระดับอุดมศึกษา รวมทั้งเป็นที่ตั้งของสถานที่ทางราชการ ผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่จึงมีความเข้าใจ และยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในขณะที่ชุมชนปะกาฮารัง และชุมชนบานา ซึ่งเป็นที่ตั้งของมัสยิดกรือเซะ อันแสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิมปัตตานี ผู้คนส่วนใหญ่ยังยึดถือกับความรุ่งเรืองของดินแดนในอดีต ความเข้าใจประวัติศาสตร์ที่อาจถูกบิดเบือนและความไม่ยุติธรรมในการเมือง การปกครอง ทำให้ชาวบ้านในชุมชนบานา และชุมชนปะกาฮารังยังไม่สามารถเข้าใจในแนวทางการบูรณาการทางวัฒนธรรมเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

โดยที่พูดแล้ว ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่ลึกซึ้งไปถึงขั้นความรู้สึกสืบเนื่องจากการรู้สึกว่าคุณค่าอัตลักษณ์ของตนถูกทำลาย โดยการทำให้เป็น “ไทย” ผ่านมาตรการกลืนกลายทางวัฒนธรรม เชื่อว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นมาจากความคับข้องใจของคนไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูจำนวนหนึ่งที่รู้สึกว่าคุณค่าอัตลักษณ์ของตนถูกกดทับและ

ไม่ได้รับความเป็นธรรม จะต้องให้ความสำคัญกับการใช้แนวทางทางการเมืองที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น การดำเนินการใดๆ ของภาครัฐจะต้องสามารถตอบโจทย์ทางอัตลักษณ์และประวัติศาสตร์สามารถทำให้คนในพื้นที่สัมผัสได้ถึงความเป็นธรรมทางการเมือง สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปเพื่อการบูรณาการทางด้านวัฒนธรรมในแง่มุมที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าประการแรกควรมีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของวัฒนธรรมในแต่ละประเภท เช่น วัฒนธรรมอันเป็นปัจจัยการดำรงชีวิตทั้งสี่ซึ่งประกอบด้วยวัฒนธรรมทางด้านที่อยู่อาศัย วัฒนธรรมทางด้านโภชนาการ วัฒนธรรมทางการรักษาโรค วัฒนธรรมทางด้านการแต่งกาย ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ของวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ประการต่อมาควรที่จะมีการศึกษาวัฒนธรรมของแต่ละหมู่บ้าน ชุมชนซึ่งมีความหลากหลายไปแต่ละพื้นที่ มีการอยู่ร่วมกันของผู้คนต่างศาสนา และมีการจัดการแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันไป และประการสุดท้ายการวิจัยที่เป็นการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นถิ่นของแต่ละชุมชน เป็นสิ่งที่ควรศึกษาอย่างยิ่งเพื่อรักษาวัฒนธรรมของชุมชน สร้างความเข้มแข็ง ความภาคภูมิใจให้กับชุมชน และยอมรับการเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งประกอบไปด้วยผู้คนที่มากมายและหลากหลายวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. 2542. **วิพากษ์ทุนนิยมไทย** ทัศนะจากกระแสหลุด. กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์ จำกัด.
- ปรีชา นุ่นสุข. 2545. **รายงานการวิจัย เรื่อง ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในคาบสมุทรภาคใต้ของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการวิจัยการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศรีศักร วัลลิโภดม และคณะ. 2550. **เล่าขานตำนานใต้**. กรุงเทพฯ : มุลนิธิเล็ก ประไพ วิริยะพันธุ์.
- สุเทพ สุนทรเกสัช. 2548 . **ชาติพันธุ์สัมพันธ์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- Hechter, Michael. (1975). **Internal Colonialism : The Celtic Fringe in British National Development, 1536-1966**. Berkeley and Los Angeles : University of California Press.